

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Ajankohtaista esteettömyydestä

Erja Väyrynen, yliarkkitehti
Helsinki kaikille –päätösseminaari
8.12.2011

● Sisältö

- Esteettömyyteen velvoittavat säännökset
- Esteettömyyttä vauhdittavat muut tekijät
- Kehittämistä edellyttävät toimenpideohjelmat
- Säännösten kehittämistarpeita

Määräykset liian hajallaan

Määräyksissä liikaa tulkinnan-
varaa ja kiertomahdollisuuksia

Kaavoituksen merkitystä
korostettava

Ulkoalueille tarkemmat
määräykset

Korjausrakentamista varten
omat soveltamisohjeet

Lisää kuvitusta määräyksiin

Ohjeita ei noudateta

Selkeämpiä mitoitusohjeita

Kuulo- ja näkövammaisten
tarpeet paremmin huomioon

Rakennuttajille ja suunnittelijoille
tietoa hyvistä käytännöistä

Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennusasetus

YK:n vammaisyleissopimus

EU:n yhdenvertaisuusdirektiivi

Vammaispoliittinen ohjelma

Hallitusohjelma

Korjausrakentamisen strategia

Suomen
rakentamismääräyskokoelma

F1

F2

G1

Esteetön

rakennettu

ympäristö

● ● ● Maankäyttö- ja rakennuslaki / kaavoitus

- MRL 5§ :

" Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista;"

● ● ● Maankäyttö- ja rakennuslaki / esteettömyys

- MRL 117§ 3 mom:

"Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoitettu."

● ● ● Maankäyttö- ja rakennuslaki / kunnossapito

- MRL 166§ :

*"Rakennus ympäristöineen on pidettävä sellaisessa kunnossa, että se **jatkuvasti** täyttää terveellisyyden, turvallisuuden ja käyttökelpoisuuden vaatimukset eikä aiheuta ympäristöhaittaa tai rumenna ympäristöä."*

- MRL 167§ :

*"Kunnan määräämä viranomaisen osaltaan valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitetut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. **Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina."***

Maankäyttö- ja rakennusasetus

- MRA 53 § 1-3 mom :

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon **tasa-arvon näkökulmasta** kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden **kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.**

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää **liikkumisesteettömälle rakentamiselle** asetetut vaatimukset.

Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on **tasa-arvon näkökulmasta** riittävät mahdollisuudet työntekoon.

• YK:n vammaisyleissopimus

(UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

- YK:n yleiskokous hyväksyi joulukuussa 2006
- Suomi allekirjoittanut sopimuksen 2007 mutta ratifiointi vielä kesken
- EU ratifioinut sopimuksen tammikuussa 2011
- Sopimus sisältää runsaasti velvoitteita vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi, mm:

- Artikla 2: Kaikille sopiva suunnittelu (*“universal design”*)
- Artikla 9: Esteettömyys rakennetussa ympäristössä
- Artikla 19: Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä

• EU:n yhdenvertaisuusdirektiivi

(COUNCIL DIRECTIVE on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation)

- Direktiivin valmistelu parhaillaan käynnissä
- Sen artikla 4 käsittelee esteettömyyttä ja kohtuullista mukautusta vammaisten yhdenvertaisuuden kannalta
- Erimielisyyttä mm. soveltamisalueen laajuudesta
- Tulkinnanvaraisia käsitteitä, kuten "kohtuullinen mukautus", on pyritty täsmentämään
- Lyhyt siirtymäaika tulossa uudisrakennuksille ja peruskorjattaville rakennuksille, muille pidempi (ehdotettu 10-20 v.)

Vammaispoliittinen ohjelma VAMPO /1

- Taustana edellinen hallitusohjelma:

- *"Hallituksen tavoitteena on esteetön yhteiskunta, jossa kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet."*

- VAMPO linjaa seuraavien vuosien (2010-2015) vammaispolitiikan keskeiset toimenpiteet

- *"Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle"*

- konkreettiset kehittämiskohteet ja toimenpiteet

- näiden ajoitus ja mahdolliset seurantaindikaattorit

- Työkalu YK:n sopimuksen toimeenpanemiseen

● ● ● Vammaispoliittinen ohjelma VAMPO /2

- **YM** vastaa rakennuskannan ja lähiympäristöjen esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämisestä
  - Haasteena olemassa olevien rakennusten ja lähiympäristöjen korjaaminen
  - Rakentamismääräyksistä VAMPO:n kannalta keskeisiä F1, F2, E1, G1
- **LVM** vastaa joukkoliikennepalvelujen esteettömyyden ja saavutettavuuden tehostamisesta
  - Myös liikennevälineiden ympäristöjen esteettömyyttä ja saavutettavuutta lisättävä
- **OKM** vastaa kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden yhdenvertaisesta saatavuudesta kaikille
  - Esim. liikuntatilojen lähiympäristöjen kaavoitus ja muu suunnittelu ohjeistetaan esteettömyysperiaatteen mukaisesti (OKM + YM)

Nykyinen hallitusohjelma

- ”Jatketaan vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) toimeenpanoa.”
- “Edistetään hissirakentamista, asuntojen korjaamista sekä rakennuskannan esteettömyyttä ja turvallisuutta.”
- “Laaditaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma”
- “Vanhusten ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustusten riittävyys turvataan.”
- ”Parannetaan arkiliikunnan mahdollisuuksia yhdyskuntarakennetta kehittämällä ja laajoja käyttäjäryhmiä palvelevien liikuntapaikkojen esteettömyyttä lisäämällä.”
- “Hallitus laatii kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta. Ohjelmassa määritellään keskeisimmät turvallisuushaasteet ja kehittämiskohteet.”

Esteettömyyttä vauhdittavat muut tekijät

- **Väestörakenteen muutos**

- eläkeikäisten osuus nousee 15%:sta 25%iin
- asuntojen ja asuinympäristöjen esteettömyys korostuu

- **Rakennuskannan peruskorjausvaihe**

- valtaosa 1960- ja 1970-lukujen kerrostaloista tulossa peruskorjausikään
- tässä yhteydessä harkintaan tulevat mm. hissirakentaminen, liikkumisesteiden poistaminen sekä muut turvallisuutta parantavat ratkaisut

- **Täydennysrakentaminen**

- mahdollisuus parantaa myös olemassa olevaa ympäristöä

• Esteettömyys korjausrakentamisessa

- Esteettömyys on yksi korjausrakentamisen strategian 2007-2017 painopisteistä
  - ”Suomi satavuotisjuhlakuntoon!”
  - Selvitys rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta
- MRL luo väljät puitteet korjausrakentamiselle
  - kirjavat tulkinnat rakennusvalvonnassa
  - selkeyttämistä tarvitaan mm. seuraavissa:
    - luvanvaraisuus
    - rakennussuojelukysymykset
    - käyttötarkoitusten muutokset
- KORVO-hanke
  - korjausrakentamisen viranomaisohjauksen kehittämishanke

Säännösten soveltaminen korjausrakentamisessa

/1

- MRL 13§ 3 mom :
  - *"Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uuden rakennuksen rakentamista.*
  - *Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan, jollei määräyksissä nimenomaisesti määrätä toisin, vain siltä osin kuin toimenpiteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen tai sen osan mahdollisesti muutettava käyttötapa edellyttävät."*

• • • Säännösten soveltaminen korjausrakentamisessa

/2

- MRL 117§ 4 mom

"Korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön.

Muutosten johdosta rakennuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä."

F1 Esteetön rakennus

F1 Esteetön rakennus / keskeisiä kohtia

Ohje: Liikkumisesteiselle soveltuva kulkuväylä on helposti havaittava, pinnaltaan tasainen ja luistamaton sekä riittävän kova. Ovet ovat helposti aukeavia.

Kulkuyhteydet

F1 2.1

- LE-autopaikat
- kulkuväylät ja -aukot

Ohje: Tekstiopastuksen tehostamiseen käytetään ääni- ja valosignaaleja sekä av-viestintäjärjestelmiä. Havainnoinnin tehostamiskeinoja ovat valaistuksen kohdistaminen sekä väri-, materiaali- ja pintakuviokonstrastien käyttö.

Tasoerot

F1 2.2

- hissit /nostolaitteet
- luiska
- portaat
- käsijohteet

Ohje: 8% enimmäiskaltevuuden luiska soveltuu yleensä vain alle metrin tasoerolle luiskan tilantarpeen vuoksi. 960 mm korkuinen nousu vastaa 14 metrin luiskaa välitasanteineen.

Hygieniatilat

F1 3.2

- pyörätuolimitoitettut hygieniatilat
- molemminpuolisesti käytettävät hygieniatilat
- uima-altaat ja saunatilat

Ohje: Käsijohteet on tarpeen ulottaa noin 300 mm yli luiskien ja portaiden alkamis- ja päättymiskohtien.

Kokoontumistilat

F1 3.3

- soveltuvuus liikkumis- ja toimimisesteisille
- äänensirtojärjestelmä
- pyörätuolipaikat

Majoitustilat

F1 3.4

- pyörätuolimitoitus "tarpeen mukaan"

F2 Käyttöturvallisuus

/1

F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus/ keskeisiä määräyksiä

Porras F2 2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Turvallinen, riittävän väljä ja tarkoitukseensa soveltuva • Nousujen ja etenemien mitoitus	<p>Ohje: Kierreporras ei käyttömukavuudeltaan yleensä sovellu pääportaaksi.</p> <p>Ohje: Portaat osoitetaan selvästi valaistuksen ja pintojen vaaleus- tai värierojen avulla.</p>
Luiska F2 2.2	<ul style="list-style-type: none"> • Turvallinen, riittävän väljä ja tarkoitukseensa soveltuva • Mitoitus F1:ssä	<p>Ohje: Kattamaton ulkoporras: nousu max 130mm, etenemä min 390mm</p> <p>Ohje: Luiskaa ei suositella ainoaksi kulkuväyläksi yli metrin tasoerolle.</p>
Käsijohde F2 2.4 ja 2.5	<ul style="list-style-type: none"> • Portaassa ja luiskassa käsijohde koko pituudelle • Mitoitettu niin, että siitä saa tukevan otteen. • Käsijohteen pää muotoiltava turvalliseksi. • Käsijohde sijoitettava portaan tai luiskan molemmin puolin. Johteen tulee jatkua yhtenäisenä välitasanteella.	<p>Ohje: Käsijohde tai tukeutumista helpottava kädensija asennetaan kaikkiin portaisiin ja luiskiin, myös silloin kun tasoero on vain yhden askelman korkuinen.</p>

F2 Käyttöturvallisuus

/2

F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus/ keskeisiä määräyksiä

Valoisuus ja valaistus F2 3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Riittävä jotta rakennuksen käyttö sekä huolto on turvallista • Saavutettava havaitsemisen kannalta riittävät vaaleuserot • Ei saa aiheuttaa turvallisuutta vaarantavaa häikäisyä	<p>Ohje: Porraskäytäviin ja muihin vastaaviin yhteistiloihin automaattinen valaistuksen ohjaus liiketunnistimien tai vastaavien laitteiden avulla</p>
Lattiapinnat F2 3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Riittävän tasainen ja valmistettu soveltuvasta materiaalista niin, että liukastumis- tai kompastumisriski on pieni	<p>Ohje: Kulkureitillä olevat luiskat, askelmat, kynnykset tai tasoerot osoitetaan selvästi valaistuksen ja pintojen vaaleus- tai värierojen avulla</p>
Ovet ja portit F2 3.4	<ul style="list-style-type: none"> • Rakennuksen ovien ja porttien tulee olla helposti avattavissa.	<p>Ohje: Kynnyksiä ei suositella kompastumisriskin takia; välttämättömät kynnykset tehdään mahdollisimman matalina.</p>

G1 Asuntosuunnittelu

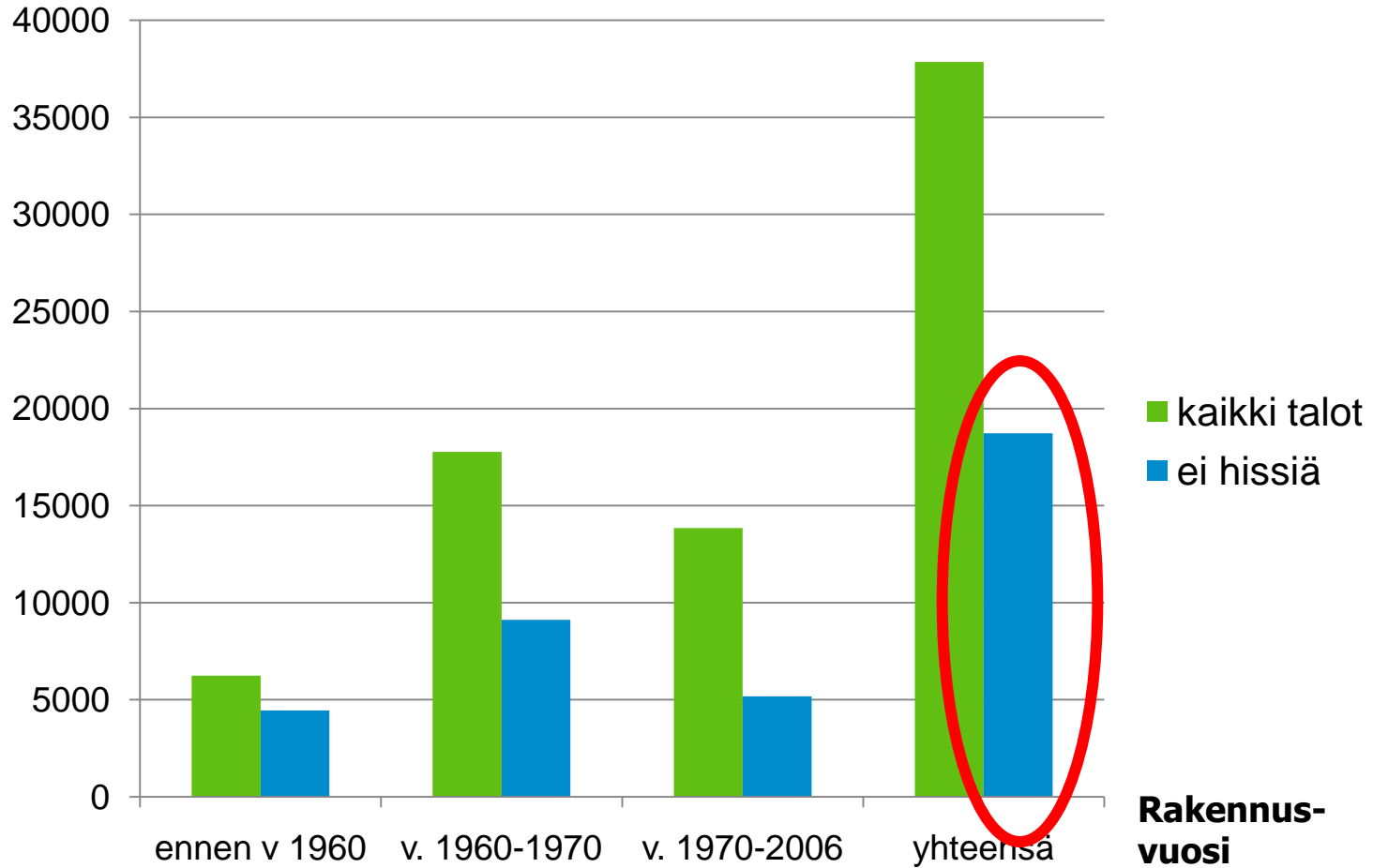
G1 Asuntosuunnittelu /keskeisiä kohtia		Pientalo	Pieni kerrostalo	Kerrostalo
Tilat ja varustus G1 3.2.3	Käymälä ja pesutila varustettavissa myös pyörätuolin käyttäjälle			X
Ovet ja kulkuaukot G1 3.3.1	Kulkuaukkojen vapaa leveys 800 mm	X	X	X
Kulkuyhteydet G1 4.2.1	Hissi			X
	Ulkoisten kulkuyhteyksien esteettömyys	O	X	X
G1 4.2.2	Portaan luonnonvalo ja välitasanne		X	
G1 4.2.3	Henkilökuljetus portaissa	O	X	X

X = ehdoton määräys

O = ehdollinen määräys

Hissittömiä taloja on rakennettu runsaasti

Rakennusten lkm

● ● ● Jälkiasennushissin reunaehdoja

- Hissin sijoittamisen porrashuoneeseen tulee palvella tarkoitustaan:
  - parantaa rakennuksen käytettävyyttä
  - helpottaa kaikkien kulkua
  - mahdollistaa omatoiminen asuminen entistä pitempään.
- Hissin sijoittaminen porrashuoneeseen ei saa heikentää käytettävyyttä (esim. kalusteiden kuljettaminen asuntoon ja sieltä pois on edelleen oltava mahdollista.)
- Turvallisuuutta ei myöskään saa heikentää (mm. parikuljetuksen on oltava edelleen mahdollista).
- Hissi voidaan sijoittaa myös rungon ulkopuolelle (huomioitava vaikutus kaupunkikuvaan) tai asuntovyöhykkeelle.

● ● ● Kevyetkin korjaukset edistävät esteettömyyttä

Kerrostalon korjaushankkeen yhteydessä on järkevää tehdä **ennakolta** ainakin nämä helpot muutokset:

- matalammat kynnykset
- käsijohteet molemmin puolin porrasta ja välitasanteille
- kontrastireunukset porrasaskelmiin
- kevyesti aukeavat ovet
- hyvä porrasvalaistus (tarpeeksi pitkä ajastus)
- katkaisimet ja painikkeet sopivalle korkeudelle

Keinoja kohti esteettömyyttä

- **Design for All –verkosto**

- edistää ympäristöjen, tuotteiden ja palveluiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä kaikille käyttäjille

- **Helsinki kaikille –projekti**

- kaupungin esteettömyyssuunnitelma, velvoittaa kaupungin virastoja ja laitoksia
- alueelliset esteettömyyssuunnitelmat
- esteettömien ulkoalueiden ohjeet (SuRaKu)

- **Esteettömyysarvioinnit ja -kartoitukset**

- menetelmiä luotu eri hankkeissa (ESKEH, ESKO)
- esteettömyyskartoittajien koulutus

- **Rakennetun ympäristön esteettömyyden tila Suomessa**

- esiselvitys tehty, varsinainen selvitys käynnissä
- liittyy korjausrakentamisen strategiaan

Lahti

- Esteettömän rakennuksen suunnittelu- ja tarkastusasiakirja
- Vaaditaan rakennusluvan yhteydessä
- Pääsuunnittelija itse allekirjoittaa
- Julkisten ja palvelurakennusten yhteydessä tarvitaan vammaisneuvoston lausunto
- Käytetään myös mm. Espoossa ja Oulussa

☐ Hallinto- ja palvelurakennus	☐ Työtila	☐ Liike- ja palvelutila	☐ Asuinrakennus
	Suunnitelmien tarkastus	Toteutuksen tarkastus	
2.2.1 Liikuntaesteiselle soveltuva autopaikka	☐ Lukuäärä kpl ☐ Sijointus ☐ Koko (5000 x 3600) ☐ Merkinnät	☐ Lukuäärä kpl ☐ Sijointus ☐ Koko ☐ Merkinnät	
2.1 Kulkuyhteydet ulkona <ul style="list-style-type: none"> • kulkuväylä • luiskat • portaat • käsijohteet 	☐ Pääsy rakennukseen ☐ Pääsy leikkipaikalle ☐ Pääsy oleskelualueille ☐ Pääsy autopaikalle ☐ Pääsy muut välttämättömät alueet	☐ Pääsy rakennukseen ☐ Pääsy leikkipaikalle ☐ Pääsy oleskelualueille ☐ Pääsy autopaikalle ☐ Pääsy muut alueet	
2.1 Kulkuyhteydet sisällä <ul style="list-style-type: none"> • välttämättömät tilat G1 3.3 ohje • saunaosastot • väestönsuojat • varastotilat 	☐ Kulkuväylä (1500/1300) ☐ Luiskat (8%/5%) ☐ Portaat (300/160) ☐ Käsijohteet (900/700) ☐ Ovet (850/800) ☐ Kynnykset (<20)	☐ Kulkuväylä (1500/1300) ☐ Luiskat ☐ Portaat ☐ Käsijohteet ☐ Ovet ☐ Kynnykset	
2.2.2 Hissi <ul style="list-style-type: none"> • G1 4.2.1 	☐ Sijainti ☐ Mitat (1400x1100/1340)	☐ Sijainti ☐ Mitat (1400x1100/1340)	
3.2 Wo- ja pesutilat <ul style="list-style-type: none"> • asuinhuoneistot G1 3.2.3 	☐ Sijainti, tunnus ☐ Mitat ☐ Varusteet	☐ Sijainti, tunnus ☐ Mitat ☐ Varusteet	
3.3.1 Kokoon tumistila	☐ Äänentoistojärjestelmä (induktiosilmukka) ☐ Pyörätuolipaikat	☐ Äänentoistojärjestelmä ☐ Pyörätuolipaikat	
Muut Vammaisneuvoston lausunto Liikkumis- ja toimintaesteisten kulkureittisuunnitelma suurissa rakennushankkeissa Vammaisneuvoston katselmus	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	
Yhteenveto	☐ Olen tarkastanut pääpiirustukset ja todennut, että ne täyttävät SRMK F1 ja G1 vaatimukset esteettömyyden osalta. ☐ Lupskauslomakkeessa on selvitys, miltä osin ja miksi suunnitelma ei täytä esteettömyyden vaatimuksia.	☐ Olen tarkastanut kohteen ja todennut, että se täyttää SRMK F1 ja G1 vaatimukset esteettömyyden osalta. ☐ Olen tarkastanut kohteen, että se on esteettömyyden osalta piirustusten mukainen.	
	Päiväys, pääsuunnittelijan allekirjoitus ja nimen selvennys	Päiväys, pääsuunnittelijan allekirjoitus ja nimen selvennys	

Hyvä suunnittelu ja huolellinen toteutusketju

- MRL 119§ :

*" **Rakennushankkeeseen ryhtyvän** on huolehdittava siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Hänellä tulee olla hankkeen vaativuus huomioon ottaen riittävät edellytykset sen toteuttamiseen sekä käytettävissään pätevä henkilöstö."*

- RakMk A2, 2.1

*"**Rakennushankkeeseen ryhtyvän** käytettävissä tulee olla riittävän ajoissa ja suunnittelutehtävän vaativuutta vastaavasti pätevyysvaatimukset täyttävät suunnittelijat."*

Määräykset liian hajallaan

Määräyksissä liikaa tulkinnan-
varaa ja kiertomahdollisuuksia

Kaavoituksen merkitystä
korostettava

Ulkoalueille tarkemmat
määräykset

Korjausrakentamista
omien soveltamisohjeiden

Lisää kuvitusta määr

Ohjeita ei noudat

Selkeämpiä mitoit

Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennusasetus

Ympäristösuojeluasetus

Ympäristösuojelutaisyusdirektiivi

Ympäristösuojeluohjelma

Ympäristösuojelu

Ympäristösuojelun kehittäminen strategia

Ympäristösuojelun kehittäminen
rakentamismääräyskokoelma

Esteetön

rakennettu

ympäristö

=

Elämisen laatua kaikille